

เข็ญ บัรเวณค์

มุมมอง: การขับเคลื่อนสหกรณ์เชิงคุณค่า ของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์

งานของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ (สว.สก.) เป็นงานยากแต่จำเป็นต้องทำ

ปณิธาน สว.สก. ที่มุ่งสร้างคนให้สะท้อนคุณค่าก็คือ การพัฒนาคนให้มีคุณค่า นั่นเอง และเมื่อพูดถึงคนในสหกรณ์หรือคนที่เกี่ยวข้องกับงานสหกรณ์ ก็ย่อมหมายความว่าคนนำคนให้มีคุณค่าทางสหกรณ์ คำนี้ค่อนข้างจะใหม่สำหรับคนไทยทั่วไปหรือแม้แต่คนสหกรณ์ คุณค่าสหกรณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ คุณค่าที่เป็นพื้นฐานของสหกรณ์ และคุณค่าด้านจริยธรรมที่สมาชิกและสหกรณ์ยึดถือปฏิบัติ

คุณค่าพื้นฐานของสหกรณ์ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความสามัคคีหรือความเป็นปึกแผ่นของการรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์หรือชุมนุมสหกรณ์ ส่วนคุณค่าด้านจริยธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความใจกว้าง ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น

คุณค่าส่วนแรกเป็นคุณค่าด้านโครงสร้างของสหกรณ์ ส่วนที่สองเป็นคุณค่าด้านจิตวิญญาณหรือความสำนึกและตระหนักในการร่วมมือกัน เพื่อช่วยตนเองของทุกคนที่รวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์

พัฒนาการสหกรณ์ของไทยตลอดระยะเวลา 90 ปีกว่าที่ผ่านมา ยังไม่สำเร็จตามความมุ่งหมายย่อมแสดงให้เห็นความยากของงานสหกรณ์เป็นอย่างดี เพราะคนสหกรณ์และประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าทั้งสองส่วนนี้ จึงทำให้โครงสร้างของสหกรณ์ไม่มั่นคงแข็งแรง จิตวิญญาณสหกรณ์หรือน้ำใจสหกรณ์ก็อ่อนแอ ไม่อาจซึมซับอยู่ในจิตใจของคนสหกรณ์อย่างแนบแน่นจนเป็นความสำนึกและตระหนักที่จะแสดงออกมา ด้วยการช่วยเหลือร่วมมือกันสร้างและพัฒนาสหกรณ์และขบวนการสหกรณ์ให้เจริญก้าวหน้าและเข้มแข็งทั้งในด้านโครงสร้างและจิตวิญญาณสหกรณ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ความยากของงานสหกรณ์มองจากอีกมุมหนึ่ง คือ วิสัยทัศน์ของ สว.สก. เองที่มุ่งพัฒนาวัฒนธรรมความคิด ซึ่งหมายถึง การรวมหัวกัน

ระดมความคิดและกลั่นกรองออกมาเป็นองค์ความรู้
ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนา
สหกรณ์ให้เป็นระบบเดียวกันและ เป็นปึกแผ่น
อย่างแท้จริง

อาจกล่าวได้ว่าจุดอ่อนสำคัญบางประการ
ของขบวนการสหกรณ์ไทย ได้แก่ (1) ระบบ
กฎหมายสหกรณ์ยังไม่เหมาะสม (2) ระบบการศึกษา
อบรมสหกรณ์ขาดประสิทธิภาพ (3) ระบบการ
ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาสหกรณ์ยังไม่มี
จุดยืนที่แน่นอน วิสัยทัศน์ของ สว.สก. ในการพัฒนา
นวัตกรรมความคิดจึงมุ่งที่จะแก้ไขจุดอ่อนเหล่านี้
และยังตั้งความหวังไว้ว่า เพื่อสร้างเครือข่ายพันธมิตร
ทั้งของสหกรณ์และของ สว.สก. เองในการพัฒนา
สหกรณ์และสังคมไทยให้อยู่เย็นเป็นสุข

แม้ว่าเป็นงานยาก สว.สก. ก็เห็นว่า
จำเป็นต้องทำเพื่อเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง ร่วมกับ
ภาคราชการ ขบวนการสหกรณ์และองค์กรเอกชน
อื่นๆ ในการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ให้เป็น
ประโยชน์แก่สมาชิก ครอบครัว ชุมชน และสังคม
อย่างแท้จริง

การรณรงค์สร้างคุณค่าสหกรณ์ แก่นักสหกรณ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ดังกล่าวแล้วในตอนแรกว่าคุณค่าสหกรณ์
หมายถึง องค์รวมของคุณค่า 2 ส่วนประกอบกัน
คือ คุณค่าที่เป็นพื้นฐานหรือคุณค่าด้านโครงสร้าง
ของสหกรณ์ และคุณค่าด้านจริยธรรมหรือคุณค่า
ด้านจิตวิญญาณสหกรณ์ สหกรณ์ใดขาดคุณค่า
ด้านใดด้านหนึ่งจะเรียกว่า สหกรณ์แท้ไม่ได้ เพราะ
มีโครงสร้างที่ไม่ถูกต้องหรือมั่นคงแข็งแรง ทั้งสมาชิก
และฝ่ายบริหารจัดการสหกรณ์ก็ขาดจริยธรรม
คุณธรรมหรือจิตวิญญาณสหกรณ์ สหกรณ์เช่นนี้
ไม่สามารถดำเนินงานให้เกิดประโยชน์อย่างสูงหรือ
มีมูลค่าสูงแก่สมาชิกทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ได้ (คำว่า
คุณค่าตามพจนานุกรมฯ พ.ศ. 2542 หมายความว่า
สิ่งที่มีประโยชน์สูงหรือมีมูลค่าสูง)

ในสังคมสหกรณ์เราจึงเห็นสหกรณ์ที่
จดทะเบียนไม่นาน ขาดคุณค่าสหกรณ์หรือคุณค่า
บกพร่อง ผลก็คือ เป็นสหกรณ์ที่อ่อนแอ ไม่ก่อ
ประโยชน์หรือส่งเสริมผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่าง
มีประสิทธิภาพ ตรงกันข้ามมีกลุ่มหรือองค์กร
ประชาชนที่ตั้งขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจตามหลักการ
ช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
จำนวนมาก มีโครงสร้างและจิตวิญญาณด้าน
สหกรณ์ ค่อนข้างดี แต่ไม่จดทะเบียนเป็นสหกรณ์
กลุ่มหรือองค์กรโดยความสมัครใจเช่นนี้ถือว่าเป็น
สหกรณ์ไม่เป็นทางการหรือสหกรณ์ตามธรรมชาติ
ดูเหมือนจะก่อประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้มาก

ด้วยเหตุนี้ สว.สก. จึงมีเป้าหมายและ
บทบาทในการรณรงค์เพื่อสร้างคุณค่าสหกรณ์แก่
ทั้งสมาชิกสหกรณ์ที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน
อย่างกว้างขวาง การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับ
การประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของสมาชิก
และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับโครงสร้าง
และจิตวิญญาณสหกรณ์ตลอดจนการสัมมนา
เชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพันธมิตร
สำหรับสหกรณ์ทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน
ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของการดำเนินโครงการวิจัย
การพัฒนาสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดต่างๆ จึงได้
ผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการเผยแพร่ความรู้
และปมเพาะคุณค่าสหกรณ์ในจิตใจของสมาชิก
และผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยในทุกภาคส่วนของ
สหกรณ์หรือกลุ่ม/องค์กรประชาชน

นอกจากนั้น สว.สก. ยังผลักดันให้สร้าง
เครือข่ายพันธมิตรประเภทต่างๆ เช่น เครือข่าย
พันธมิตรเชิงพื้นที่ เครือข่ายธุรกิจ เครือข่ายการ
ผลิตสาขาต่างๆ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ เครือข่าย
ข้าวคุณธรรม ฯลฯ และแม้กระทั่งเครือข่ายวิชาการ

นอกจากนั้น สว.สท. ยังผลักดันให้สร้างเครือข่ายพันธมิตรประเภทต่างๆ เช่น เครือข่าย
พันธมิตรเชิงพื้นที่ เครือข่ายธุรกิจ เครือข่ายการผลิตสาขาต่างๆ

เครือข่ายนักวิจัย ทั้งหมดนี้จะพัฒนาไปสู่เครือข่ายคุณค่า
เป็นเครือข่ายที่มีประโยชน์สูงเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง
แก่มวลสมาชิกและผู้เกี่ยวข้อง นั่นคือ เป็นเครือข่าย
พันธมิตรที่มีคุณค่าสหกรณ์เป็นพื้นฐานรองรับ

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง **ผู้นำสหกรณ์ที่มีคุณค่า**
จัดโดย สว.สท. สำหรับผู้นำสหกรณ์/ กลุ่ม/องค์กรประชาชน
ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการรณรงค์สร้างคุณค่าสหกรณ์

การสะสมชุดความรู้และนวัตกรรมทาง วิชาการจากการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

สว.สท. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายความร่วมมือ
ทางวิชาการระหว่างสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช และหน่วยงานราชการ เช่น กรมส่งเสริม
สหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
กรมการพัฒนาชุมชน หน่วยงานของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อ
การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งขบวนการ
สหกรณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สว.สท. จึงมี
ความคล่องตัวในการจัดประชุมทางวิชาการ การสัมมนา
เชิงปฏิบัติการและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์
ซึ่งกันและกันในเรื่องการสหกรณ์รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตร
สำหรับโปรแกรมต่างๆ

ในการนี้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสนับสนุนและช่วยเหลือ
ด้านเงินทุนการวิจัยแก่ สว.สท. ตั้งแต่แรก เมื่อประกอบกับ
ความร่วมมือทางวิชาการและบุคลากรการวิจัยจากส่วนราชการ
หน่วยงาน และขบวนการสหกรณ์ดังกล่าวแล้ว สว.สท. จึง
สามารถดำเนินโครงการวิจัยการพัฒนาสหกรณ์ได้อย่าง
ต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น

ผลงานเหล่านี้ สว.สท. ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์
ตามหลักวิชาการ และประมวลเป็นชุดความรู้และนวัตกรรม
ทางวิชาการด้านต่างๆ ทั้งในรูปแบบ คู่มือ และแผ่นพับ
รวมทั้งเข้าเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตเพื่อการเผยแพร่อย่าง
กว้างขวาง

การสร้างคลังสมองและ นักคิดเชิงคุณค่าด้านสหกรณ์

การสร้างคลังสมองและนักคิดเชิงคุณค่าด้านสหกรณ์
นี้เป็นบทบาทของ สว.สท. ที่เป็นผลสืบเนื่องจากการสะสม
ชุดความรู้และนวัตกรรมทางวิชาการจากการวิจัยดังกล่าว
ในข้อ 3 ทั้งเป็นบทบาทที่มีกลไกการดำเนินงานอย่างเดียวกัน
คือ การดำเนินชุดโครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์
ในพื้นที่ 36 จังหวัด รวม 36 โครงการแต่ละโครงการ
ใช้กลไกการวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ
มีส่วนร่วม

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวิจัยแบบนี้ หลังจาก
ข้อเสนอโครงการวิจัยได้รับอนุมัติจากผู้สนับสนุนทุนวิจัย
และมีการทำสัญญาโครงการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ได้แก่ การ
สำรวจและจัดเก็บข้อมูลภาคสนามรวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล
ต่อไปก็มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยและ
ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งจะมีที่ปรึกษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิ
ร่วมประชุมให้คำปรึกษาด้วยหรือไม่ก็ได้ กล่าวโดยย่อ
การประชุมนี้อาจทำให้รูปการสัมมนาเชิงปฏิบัติการหรือ
จัดเวทีเสวนาเป็นครั้งคราวจนกว่าจะได้ข้อสรุปการวิจัย
และทำรายงานการวิจัยเสนอเจ้าของโครงการวิจัย
และผู้สนับสนุนทุนวิจัย เป็นอันสิ้นสุดโครงการวิจัย

ผลที่ได้รับจากโครงการวิจัยของ สว.สท. ก็คือ
องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับปัญหาและการแก้ปัญหาของสหกรณ์ทั้งที่
จดทะเบียนและไม่จดทะเบียนตลอดจนทิศทางการพัฒนา
สหกรณ์ให้เป็นระบบเดียวกัน เป็นขบวนการสหกรณ์ที่เป็น
อิสระ เข้มแข็งเป็นปึกแผ่นและสามารถยกระดับคุณภาพ
ชีวิตของมวลสมาชิกทั้งปัจจุบันและอนาคตได้จริงอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากโครงการวิจัยเมื่อนำไปประยุกต์
ใช้ประกอบกับองค์ความรู้เดิมที่ยังใช้ได้ ก็สร้างคลังสมอง
ด้านสหกรณ์และนักคิดเชิงคุณค่า เพื่อไปมีบทบาทและ
ปฏิบัติหน้าที่ด้านต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคหรือ
จุดอ่อนของสหกรณ์และระบบสหกรณ์ในปัจจุบัน รวมทั้ง
ปรับปรุงและพัฒนาสหกรณ์ทั้งระบบให้บรรลุผลสำเร็จ
ตามปณิธานและวิสัยทัศน์ของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
(สว.สท.) ดังกล่าวข้างต้น

